

Голові разової спеціалізованої вченої ради
Національного технічного університету
«Дніпровська політехніка»
доктору історичних наук, професору,
заслуженому працівнику освіти України
БОРОДІНУ Є.І.

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора наук з державного управління, професора Олени Олегівни Ахмедової на дисертацію Запари Антона Євгеновича «Публічне управління розвитком інформаційних компетентностей територіальних громад», подану до захисту у разову спеціалізовану вчену раду Національного технічного університету «Дніпровська політехніка» на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування»

1. Актуальність теми дисертації та її зв'язок із сучасними завданнями публічного управління

Дисертаційне дослідження А.Є. Запари присвячене публічному управлінню розвитком інформаційних компетентностей територіальних громад – проблематиці, що набуває стратегічного значення в умовах цифрової трансформації держави, децентралізації, зростання ролі електронних сервісів та одночасного посилення інформаційних загроз і кіберризиків.

Дисертаційне дослідження А.Є. Запари присвячене публічному управлінню розвитком інформаційних компетентностей територіальних громад – проблематиці, що сьогодні набуває фундаментального стратегічного значення. Це зумовлено не лише внутрішніми процесами цифрової трансформації та децентралізації, а й логікою європейської інтеграції України. Синхронізація українського публічного врядування з європейськими стандартами, зокрема у межах реалізації цілей Цифрового десятиліття Європи до 2030 року (Digital Decade 2030) та адаптації положень Європейської рамки цифрових компетентностей (DigComp 2.2), вимагає принципово нової якості людського капіталу на місцевому рівні. Автор слушно зауважує, що без належного рівня інформаційних компетентностей посадових осіб та мешканців громад неможливе повноцінне входження України до Єдиного цифрового ринку ЄС (Digital Single Market).

Актуальність теми критично посилюється безпрецедентними викликами воєнного стану та майбутнього повоєнного відновлення. В умовах повномасштабної збройної агресії РФ спроможність громад ефективно використовувати цифрові інструменти, забезпечувати надійну інформаційну самоорганізацію та розвивати навички критичного мислення стає не просто

питанням зручності сервісів, а базовим чинником національної життєстійкості (резильєнтності). У цьому контексті дисертант обґрунтовано трактує інформаційні компетентності як стратегічний ресурс інституційної спроможності, що дозволяє громадам протидіяти гібридним загрозам, дезінформації та кібератакам, забезпечуючи при цьому безперервність публічного врядування.

Особливої уваги заслуговує авторський підхід до розгляду інформаційних компетентностей як передумови для розбудови інклюзивного цифрового середовища. Це прямо корелює із принципами цифрової безбар'єрності та забезпечення рівного доступу до е-демократії, що є пріоритетом як для внутрішньої соціальної згуртованості, так і для виконання Україною зобов'язань у межах наближення до європейського адміністративного простору.

Обрана тематика дисертації А.Є. Запари є надзвичайно вчасною відповіддю на запити практики місцевого самоврядування. Таким чином, робота має не лише вагоме теоретичне значення, а й високий прикладний потенціал для відновлення України як сучасної, цифрової та інтегрованої у європейську спільноту держави».

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій

Дисертація А.Запари характеризується виваженою науковою архітектонікою та внутрішньою логічною цілісністю: від поглибленої ревізії понятійно-категоріального апарату до формулювання цілісної концепції розвитку інформаційних компетентностей. Автором здійснено ґрунтовну теоретико-методологічну систематизацію сучасних парадигм публічного управління, що дозволило виокремити інформаційні компетентності не як вузькотехнічну навичку, а як багатогранний соціотехнічний феномен.

Особливої наукової уваги заслуговує відмова автора від концепції «технологічного детермінізму». Натомість у роботі застосовано екосистемний підхід, який синтезує освітній, організаційний, комунікаційний та цифровий вектори. Це дозволило представити інформаційні компетентності як фундамент інституційної адаптивності громад, що є критично важливим для переходу від пасивного надання послуг до активного управління суспільними змінами та створення «публічної цінності» (public value) у цифровому середовищі.

Конкретизація практичної значущості дослідження виявляється у розробці прикладного інструментарію, що безпосередньо спрямований на: стратегування локального розвитку, кадровий менеджмент та L&D (Learning and Development, інклюзивну цифровізацію через упровадження стандартів цифрової безбар'єрності, нормативно-регламентне забезпечення.

Обґрунтованість положень дисертації підтверджується фокусом на доказовому врядуванні (evidence-based governance). Автор доводить, що розвиток компетентностей є не лише освітнім завданням, а формою капіталізації

людського потенціалу громади, що забезпечує її резильєнтність перед зовнішніми шоками та створює передумови для сталого інноваційного поступу в єдиному європейському просторі».

3. Наукова новизна та теоретичне значення результатів

Наукова новизна дисертації полягає у комплексному осмисленні розвитку інформаційних компетентностей як стратегічного напрямку публічного управління територіальними громадами в умовах цифрової трансформації, децентралізації та зростання інформаційних загроз.

вперше:

– теоретично обґрунтовано комплексну концепцію розвитку інформаційних компетентностей як стратегічного напрямку публічного управління територіальними громадами в умовах цифрової трансформації, децентралізації та зростання інформаційних загроз. Інформаційні компетентності територіальних громад розглядаються як системний ресурс забезпечення сучасної інституційної спроможності публічного управління, що включає здатність громад до ефективного використання цифрових технологій, критичного аналізу інформації, залучення до процесів відкритого врядування й формування культури кібербезпеки. Обґрунтовано необхідність формування єдиних стандартів розвитку інформаційних компетентностей для забезпечення когерентності освітніх, адміністративних й організаційних практик у громаді, а також гармонізації взаємодії між органами місцевого самоврядування, державними структурами й громадянським суспільством. У межах запропонованої авторської концепції доведено, що розвиток інформаційних компетентностей виступає базовою умовою життєстійкості, адаптивності й інституційної резильєнтності територіальних громад на локальному та національному рівнях;

удосконалено:

– системний алгоритм публічного управління розвитком інформаційних компетентностей у територіальних громадах, який базується на інтеграції багаторівневих освітніх, організаційних, комунікаційних та цифрових практик, що сприяють підвищенню спроможності громад адекватно реагувати на інформаційні виклики, забезпечувати прозорість і відкритість управління, запобігати деструктивному впливу інформаційних загроз. Алгоритм враховує процедурну взаємодію між ключовими суб'єктами врядування, імплементацію механізмів громадської участі, а також створення індикаторів оцінювання рівня інформаційної культури й цифрової інклюзивності на локальному рівні;

– механізми громадянського контролю у цифровому середовищі на основі розвитку інформаційних компетентностей: обґрунтовано ролі громадських ініціатив, платформ цифрової освіти, відкритого моніторингу, краудсорсингу у процесі формування зрілих інформаційних екосистем громад; визначено

оптимальні моделі державно-громадської співпраці в умовах цифровізації через стандартизацію, уніфікацію та взаємоузгодженість інформаційних потоків;

– підходи до комплексної оцінки стану розвитку інформаційних компетентностей у територіальних громадах: удосконалено багаторівневу методологію моніторингу з урахуванням індикаторів доступності електронних сервісів, цифрової безбар'єрності, критично-аналітичного мислення мешканців, рівня кібергігієни та соціальної згуртованості на основі інтеграції різних джерел даних;

набули подальшого розвитку:

– понятійно-категоріальний апарат науки державного управління, з уточненням та доповненням дефініцій «інформаційна компетентність громади», «цифрова інклюзивність», «інформаційна стійкість громад», «цифрова адаптивність», «культура кібергігієни в публічному управлінні», а також введенням нових понять: «компетентісна інтеграція громад», «резильєнтність інформаційної екосистеми місцевого врядування», «цифровий громадський капітал»;

– теоретичні основи та структурно-функціональні моделі розвитку інформаційних компетентностей у системі публічного управління та місцевого самоврядування, деталізовано форми інституційного супроводу розвитку цифрової грамотності й інформаційної культури для різних цільових груп мешканців, включно з вразливими категоріями населення, висвітлено роль комунікаційної відкритості й е-сервісів у забезпеченні залучення й довіри;

– методичний підхід до оцінки взаємовпливу розвитку інформаційних компетентностей і спроможності громад до інституційної адаптації в умовах динамічних змін, запропоновано модель аналізу синергії освітнього, організаційного та цифрового компонентів, що дозволяє визначати готовність громад до інновацій, ефективність реалізації проєктів цифрової трансформації та роль інформаційної культури у підвищенні якості місцевого управління.

З позицій теорії та методології публічного управління важливим є те, що автор:

– обґрунтовує концепцію розвитку інформаційних компетентностей як системного ресурсу інституційної спроможності громад, який поєднує цифрові навички, критично-аналітичні здібності, практики відкритого врядування та культуру кібербезпеки;

– удосконалює алгоритм публічного управління розвитком інформаційних компетентностей на основі інтеграції багаторівневих освітніх, організаційних, комунікаційних та цифрових практик;

– розвиває підходи до комплексної оцінки стану розвитку інформаційних компетентностей із урахуванням індикаторів доступності е-сервісів, цифрової безбар'єрності, кібергігієни, критичного мислення та соціальної згуртованості;

– уточнює та доповнює понятійно-категоріальний апарат, вводячи категорії, що відображають сучасні виміри цифрової інклюзії та резильєнтності інформаційних екосистем місцевого врядування.

Теоретично цінним є наголос на синергії трьох ключових складників – освітнього, організаційного та цифрового, – що дозволяє пояснювати відмінності у «цифровій зрілості» громад і формувати адресні управлінські рішення.

4. Практичне значення та можливості впровадження

Практичне значення дисертації визначається прикладною спрямованістю рекомендацій та їх орієнтацією на інституціоналізацію розвитку інформаційних компетентностей у системі місцевого самоврядування. Запропоновані підходи можуть бути використані для:

– проектування локальних програм цифрової освіти та підвищення інформаційної культури;

– формування механізмів цифрової інклюзивності та підтримки вразливих категорій населення;

– підвищення якості комунікацій органів місцевого самоврядування з мешканцями та розвитку інструментів е-демократії;

– створення системи моніторингу та оцінювання рівня інформаційних компетентностей у громаді.

Позитивним є те, що результати дисертації були враховані та використані при підготовці пропозицій щодо діяльності органів публічної влади у взаємодії з ГО ГНО «Фундація публічно-правових ініціатив» та Адвокатським об'єднанням «Пантеон». Така проактивна апробація засвідчує, що напрацювання автора є релевантними не лише академічній дискусії, а й потребам громадського та професійно-правничого середовища, де особливо важливими є практична зрозумілість рекомендацій, коректність процедур та відповідність стандартам захисту прав і законних інтересів громадян у цифровій взаємодії з владою.

5. Повнота викладу результатів у наукових публікаціях та апробація

Основні положення дисертації відображені у 7 наукових працях (у т.ч. 4 статтях у фахових виданнях категорії Б та 3 тезах доповідей) і пройшли апробацію на науково-комунікативних заходах. Це свідчить про системність роботи здобувача та достатній рівень наукової комунікації отриманих результатів.

6. Дискусійні положення та зауваження

Загалом позитивно оцінюючи дисертацію, вважаю доцільним висловити зауваження і пропозиції, які мають дискусійний характер і можуть бути враховані автором у подальших дослідженнях та практиці впровадження.

1. Дисертант логічно і обґрунтовано наголошує на важливості технологічного інструментарію у діяльності громад як платформи формування

інформаційних компетентностей. Водночас, у роботі варто було б більше уваги приділити «етичній компетентності» посадовців. Зокрема, йдеться про здатність критично оцінювати результати роботи алгоритмів та систем інформомації, які все частіше впроваджуються у муніципальне управління (автоматичний розподіл допомоги, чат-боти, аналіз великих даних). Варто було визначити, як саме публічне управління розвитком компетентностей має запобігати ризикам «алгоритмічної упередженості» та забезпечувати етичність використання інформаційних даних на локальному рівні.

2. Автор слушно розглядає інформаційні компетентності як засіб протидії дезінформації (розділ 1 та розділ 3). Проте, з огляду на умови воєнного стану, малодослідженим алишився аспект когнітивної стійкості самих публічних службовців. Видається доцільним доповнити систему інформаційних компетентностей навичками управління інформаційним навантаженням та протидії когнітивним упередженням (cognitive biases), що виникають в умовах надмірного потоку даних. Управлінський підхід до розвитку таких «м'яких» навичок є критичним для запобігання професійному вигоранню кадрів у громадах та прийняття зважених рішень у кризових ситуаціях.

3. Автором у дисертації детально описано цифрові компетентності, але вбачається за необхідне посилити акцент на компетентності з управління даними як активом. В умовах інтеграції до Єдиного цифрового ринку ЄС (Digital Single Market), територіальні громади мають ставати не просто «користувачами сервісів», а «розпорядниками якісних даних». Корисним було б у розділі 3 розширити авторські пропозиції щодо формування навичок забезпечення інтероперабельності даних (технічної, семантичної, організаційної) на рівні ОМС, що є обов'язковою умовою для транскордонного співробітництва та участі громад у міжнародних програмах відновлення.

4. Дисертант у роботі правомірно апелює до Закону України «Про доступ до публічної інформації», проте вбачається за доцільне більш глибоко розкрити специфічну компетентність посадовця щодо застосування «трискладового тесту» при обмеженні доступу до інформації. В умовах воєнного стану виникає складний баланс між безпекою та відкритістю. Було б цінним запропонувати конкретний алгоритм дій (як складову компетентності), що дозволяв би посадовцю самостійно й обґрунтовано визначати межу між конфіденційністю (національна безпека) та суспільним інтересом, мінімізуючи ризики судових оскаржень та зловживань «секретністю».

5. Розвиток інформаційних компетентностей у роботі переважно пов'язаний з індивідуальним навчанням. Однак, враховуючи високу плінність кадрів у громадах (через мобілізацію, міграцію, низькі зарплати), виникає питання відчуження таких компетентності від особи. Вважаємо, що дисертація виграла б від включення рекомендацій щодо впровадження систем управління знаннями (Knowledge Management Systems) на рівні громад. Це дозволило б накопичувати інформаційний досвід як інтелектуальний капітал інституції,

незалежно від зміни конкретних працівників, забезпечуючи безперервність управління.

Разом з тим, зауваження мають здебільшого рекомендаційний характер і не знижують загальної позитивної оцінки дисертації.

7. Загальний висновок

Дисертаційна робота Запари Антона Євгеновича «Публічне управління розвитком інформаційних компетентностей територіальних громад» є завершеним самостійним науковим дослідженням, виконаним на належному науковому рівні, містить обґрунтовані наукові положення, висновки та рекомендації, що мають наукове і практичне значення для галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування».

За змістом, науковою новизною, теоретичною і практичною значущістю та оформленням дисертація Запари А.Є. відповідає вимогам Постанови Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» та вимогам МОН України щодо оформлення дисертацій. Автор дисертації, Запара Антон Євгенович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування».

Офіційний опонент:

професор кафедри туризму
та готельно-ресторанного бізнесу
Київського національного університету
технологій та дизайну
доктор наук з державного управління,
доцент

О.О. Ахмедова